

О. В. Духневич, доктор філософії
з Публічного управління та адміністрування

ДОСВІД БУНДЕСВЕРУ В ЗАЛУЧЕННІ ДО ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

У статті розглянуто проблематику та виклики, з якими стикається Бундесвер під час залучення молоді до військової служби, враховуючи специфічний історичний і соціально-політичний контекст Німеччини. Серед іншого, досліджується, як минулі військові дії країни, історичні контексти, вплинули на формування національної ідентичності та ставлення до військової служби. Відображаючи історичну пам'ять про агресивне минуле, ці чинники продовжують впливати на сучасне сприйняття армії та мотиви громадян щодо вступу на службу. Аналізуються конкурентні умови, зокрема, питання, пов'язані з привабливістю роботи в приватному секторі, що пропонує вигідніші умови праці порівняно з військовою службою. Окремо піднімається тема недостатнього фінансування та потреби в модернізації військових структур Бундесверу, що є важливим викликом для підтримки ефективності армії на сучасному етапі. Крім того, зосереджено увагу на зростанні значущості військової сили на тлі нових глобальних загроз, зокрема через російську агресію проти України, що актуалізувала питання обороноздатності країни та викликала зростання уваги до зміцнення військових сил. У дослідженні проаналізовано демографічні та соціальні тенденції, які впливають на кадровий потенціал армії.

Розглянуто актуальні виклики у сфері залучення молоді до військової служби на прикладі Бундесверу. Враховано, що досвід військових кампаній не завжди є універсальним і не гарантує позитивних результатів, але може стати цінним орієнтиром для розробки оптимальних рішень. У сучасних умовах гострий дефіцит кваліфікованого персоналу посилює конкуренцію між роботодавцями, зокрема й у військовій сфері, де особливо відчутний високий рівень ризику, посилений глобальними конфліктами. Хоча сучасні технології здатні замінити багато професій, військові функції наразі залишаються незамінними.

Методи соціологічного та політичного аналізу дозволяють узагальнити висновки про потребу вдосконалення умов служби та кар'єрних перспектив для новобранців. Важливим кроком у популяризації військової служби є розвиток інформаційних кампаній та освітніх програм, спрямованих на молодь, які допомагають формувати позитивний імідж армії. Такі кампанії, однак, мають інтегруватися у систему правової держави. Досвід Бундесверу може бути корисним для вдосконалення кадрової політики Збройних сил України, сприяючи зміцненню обороноздатності країни в умовах сучасних викликів.

Ключові слова: Бундесвер, Збройні сили України, військова служба, військова політика, модернізація, рекрутинг.

O. V. Dukhnevych. The experience of the Bundeswehr in recruiting for military service

The article examines the issues and challenges the Bundeswehr faces in recruiting youth for military service, taking into account Germany's unique historical and socio-political context. It investigates how the country's past military actions and historical contexts have shaped national identity and attitudes towards military service. Reflecting on the historical memory of an aggressive past, these factors continue to influence contemporary perceptions of the army and citizens' motivations for joining the service.

The article also analyzes competitive conditions, particularly regarding the appeal of private sector employment, which offers more attractive working conditions compared to military service. It highlights the challenges related to the Bundeswehr's insufficient funding and the need for structural modernization, which are crucial for maintaining army effectiveness at the present stage. Additionally, it emphasizes the growing importance of military power amid new global threats, especially in light of Russian aggression against Ukraine, which has renewed focus on national defense capabilities and the need to strengthen military forces.

The study examines demographic and social trends impacting the army's human resource potential. Considering that military experience is not universally applicable or always positive, it nonetheless serves as a valuable reference for developing optimal solutions. In the current context, the shortage of qualified personnel intensifies competition among employers, including the military sector, where the risks are heightened by global conflicts. Although modern technologies can replace many professions, military roles remain indispensable for now.

Using sociological and political analysis methods, conclusions are drawn regarding the need to improve service conditions and career prospects for new recruits. A crucial aspect in promoting military service is the development of information campaigns and educational programs aimed at young people, helping shape a positive image of the army. Such campaigns, however, must align with the rule-of-law principles. The Bundeswehr's experience may be useful for enhancing Ukraine's Armed Forces personnel policy, contributing to the nation's defense strategy in the face of contemporary challenges.

Key words: Bundeswehr, The Armed Forces of Ukraine, military service, military policy, modernization, recruitment.

Постановка проблеми. Незважаючи на зусилля, які докладає Бундесвер для залучення новобранців, він стикається з серйозними труднощами у забезпеченні необхідної чисельності військових, що може негативно вплинути на його боєздатність і виконання завдань. Серед основних проблем є конкуренція з приватним сектором, зміна ставлення суспільства до військової служби, а також недостатнє фінансування та модернізація військової інфраструктури. Додатковою складністю є історичний контекст, в якому Німеччина намагається переосмислити своє ставлення до війни та оборони, що, у свою чергу, ускладнює мотивацію молоді до служби в армії. Ця ситуація ставить під загрозу не лише обороноздатність Німеччини, але й її зобов'язання перед НАТО.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематика залучення громадян до військової служби, зокрема у контексті Бундесверу, досліджується різними науковцями, які зосереджуються на аспектах обороноздатності, соціології, психології та суспільних відносин. Серед відомих дослідників варто виділити: Ніколь Дейтельхофф (Nicole Deitelhoff) – дослідниця у галузі миру та конфлікту, яка також розглядає питання обороноздатності Німеччини в контексті сучасних викликів безпеки. Вона піднімає питання необхідності перегляду ставлення Німеччини до оборони та розглядає політичні аспекти, пов'язані з функціонуванням Бундесверу в демократичному суспільстві. Сабіне Фрейтаг (Sabine Freitag) – вивчає соціальні та історичні фактори, що впливають на готовність німців служити у збройних силах, зокрема через призму зміни громадських настроїв після скасування обов'язкової військової служби у 2011 році. Карло Масала (Carlo Masala) – професор з міжнародної політики, який часто досліджує роль Німеччини в НАТО та питання залучення кадрових ресурсів у Бундесвер. Його дослідження зосереджені на стратегії Німеччини в НАТО, включаючи забезпечення збройних сил необхідними кадрами. Міхаель Нейцель (Michael Neitzel) – військовий історик, який акцентує увагу на модернізації Бундесверу та проблемах, пов'язаних з мотивацією громадян до служби. Нейцель вважає, що громадянам важливо мати чітке розуміння місії та значення військової служби, щоб підтримувати армію не лише на рівні політичного обов'язку, а й особистого патріотичного вибору. Єва Хьогль (Eva Högl) – уповноважена з питань оборони в німецькому уряді, яка досліджує питання кадрового забезпечення Бундесверу, а також умови та права військовослужбовців. Її праці мають практичний характер і спрямовані на покращення умов служби, що робить військову професію більш привабливою для молоді. Ці дослідники мають вагомий внесок у розуміння проблеми залучення громадян до збройних сил Німеччини. Їхні роботи допомагають комплексно аналізувати питання кадрів у Бундесвері з різних наукових підходів.

У статті розглядається проблема залучення громадян до збройних сил Німеччини, зокрема Бундесверу, в умовах зростаючих глобальних загроз та внутрішніх викликів. Завдання полягає в аналізі ефективності існуючих заходів, які вживаються для покращення кадрового потенціалу Бундесверу, а також у виявленні основних бар'єрів, що заважають залученню нових військовослужбовців.

Мета статті полягає в аналізі проблематики залучення громадян до збройних сил Німеччини, оцінці успішності заходів, що вживаються для цього, та визначенні викликів, з якими стикається Бундесвер у сучасних умовах. Стаття також досліджує вплив історичного контексту, соціальних факторів і змін в оборонній політиці на кадрову політику армії. Мета полягає у виявленні шляхів поліпшення ситуації з комплектуванням військових формувань, а також у пропозиціях щодо стратегії залучення молоді до служби в армії.

Виклад основного матеріалу. Проблема залучення громадян на службу до збройних сил є давньою і продовжує залишатися актуальною в сучасних умовах. Попри те, що деякі люди відчувають природне бажання служити в армії, вважають військову справу своїм викликом та прагнуть побудувати кар'єру у збройних силах, загальна кількість охочих часто виявляється недостатньою для задоволення потреб кадрової армії. На цій основі Збройні сили Німеччини, які відомі як Бундесвер, формуються як роботодавець із відповідними викликами та проблемами.

Упродовж багатьох років Бундесвер докладає значних зусиль, аби залучити до своєї лави більш кваліфіковану молоддь. Однак, при всіх намаганнях, досягнуті результати залишаються достатньо обмеженими. За планами Міністерства оборони Німеччини, чисельність військових має зрости до 203 000 осіб до 2031 року, тоді як на сьогодні їх кількість становить лише близько 180 000, причому з кінця 2021 року цей показник навіть дещо знизився. Щоб привернути увагу молоді та зацікавити цікавих новобранців, Бундесвер активно займається популяризацією своєї діяльності серед школярів, організовуючи лекції, тренінги та інформаційні сесії в навчальних закладах [3]. Бундесвер розширює інформаційно-просвітницьку роботу через спеціальні програми, які знайомлять школярів та студентів із військовою справою та роллю армії у забезпеченні безпеки країни. Наприклад, під час лекцій спеціальні офіцери розповідають учням про актуальні загрози, з якими стикається Німеччина, та про те, як Бундесвер реагує на ці виклики. До пандемії 2019 року Бундесвер щорічно проводив близько 3500 лекцій у школах по всій країні, а з початком російської агресії в Україні їх кількість зросла до 4000 [1]. Присутність Бундесверу в школах викликала дискусії. З одного боку, якщо розглядати Бундесвер як звичайно його роботодавця, то він не має мати ексклюзивного права на присутність у школах. З юридичної точки зору таке право має бути доступним і для інших роботодавців, щоб зберегти принцип рівності. Наприклад, вчителька політики запрошує до школи офіцера з питань молоді, аби усі учні разом могли почути про військову службу від представника армії. Після таких зустрічей вони аналізують реакцію учнів, і, як правило, їх враження є позитивними. Хоча сама вчителька могла б передати учням теоретичні знання, особистий досвід солдата залишає значно глибший слід у свідомості молоді, додаючи навчальним матеріалам емоційного забарвлення та наочності.

Протест профспілки вчителів GEW (Німецька профспілка освіти та науки) висловлює застереження щодо присутності Бундесверу у школах, вбачаючи у цьому небезпеку маніпуляцій. Голова профспілки наголошує, що школа має бути нейтральним та захищеним простором, де діти та молодь не піддаються зовнішньому тиску та пропаганді. Вона стверджує, що Бундесвер не повинен мати особливих прав на доступ до молоді в навчальних закладах, після чого це може порушити принципи об'єктивності та незалежності освіти. GEW виступає за те,

щоб подібні заходи доповнювалися альтернативними точками зору, які б надавали учням можливість зробити свідомий та обґрунтований вибір щодо своєї майбутньої кар'єри. На думку профспілки, лише завдяки збереженню балансу між джерелами інформації можна забезпечити справжню об'єктивність у процесі навчання та професійної орієнтації. Таким чином дискусії про організацію такого навчання все ще продовжуються. Правила регулюються окремо у різних землях [2].

Питання модернізації, фінансування та реновації Бундесверу тривалий час залишалося проблемним, і частково це пов'язано з історичним спадком Німеччини як колишнього агресора. Після об'єднання Федеративної Республіки Німеччина у 1990 році, національну ідентичність часто сприймали крізь призму історичних трагедій, таких як війни та Голокост. Особливо представники лівого політичного спектру розглядали державу як передвісника минулих конфліктів, що підкреслювалося заявами про захист конституційних цінностей, а не самої нації. Такі державні діячі, як федеральний президент Франк-Вальтер Штайнмаєр, наголошували, що захищати слід передусім демократію та права, а не національні символи. Однак це, як вважає військовий історик Нейцель, надто абстрактний підхід, який не здатен мотивувати на активну оборону. На його думку, мало хто піде на поле бою заради абстрактних цінностей, таких як конституція.

Коли йдеться про модернізацію армії Німеччини, мається на увазі не тільки матеріальна складова цього питання, але й потреба переосмислити роль політичних лідерів у формуванні патріотичних цінностей. Висловлювання міністра оборони Бориса Пісторіуса (які звучали до початку російської війни в Україні) про необхідність підтримки військової доблесті викликали значну критику з боку пацифістських кіл, до яких він сам належить, як і багато представників дослідницької галузі миру та конфлікту, наприклад Ніколь Дейтельхофф. Проте навіть Дейтельхофф вважає, що Німеччина має переглянути своє ставлення до питання оборони та агресії. На її думку, політики мають бути чесні з громадянами і говорити відкрито про довготривалу загрозу з боку Росії. Події також ставлять нові завдання перед Німеччиною у контексті зобов'язань перед НАТО. Уряд Німеччини пообіцяв виділити близько 20 000 солдатів у складі трьох повністю оснащених бригад для зміцнення східного флангу Альянсу до 2025 року. Це включає танки, артилерію, бойові машини та інше військово спорядження. Військовий історик Нейцель наголошує, що хоча ця кількість виглядає значною, вона блідне у порівнянні з часами холодної війни, коли Німеччина могла виставити дванадцять дивізій. Подібна підготовка потребує серйозного фінансування та зростання суспільної підтримки обороноздатності країни [4].

Проблема нестачі кадрів у Бундесвері є особливо актуальною на тлі збройних конфліктів і зростання глобальних загроз. Основними причинами цієї ситуації є гостра конкуренція з приватним сектором, яка пропонує привабливі умови праці, включаючи гнучкий графік, догляд за дітьми та вищу заробітну плату. На противагу цьому, Бундесвер протягом тривалого часу стикався з проблемами оновлення та забезпечення обладнанням, а умови проживання в казармах залишили бажати кращого, як неодноразово зазначив комісар оборони Єва Хьогль. До того ж, війна в Україні у багатьох німців викликала занепокоєння перспективою участі в бойових діях у випадку якщо росія поширить свою агресію на країни Європи, зокрема лише 29% громадян висловили готовність захистити свою країну у разі збройної агресії, тоді як решта зазначили, що воліли б залишити її. Щорічно близько 20 000 військовослужбовців залишають Бундесвер, а в 2022 році зросла кількість заяв про відмову від служби через побоювання збройних конфліктів [6]. Обов'язковий військовий призов у Німеччині був скасований (призупинений) у 2011 році, тож у сьогоденні сталася необхідність відновлення уваги до цього питання. Серед заходів, які вже згадуються, – підвищення відомості громадськості про діяльність Бундесверу за допомогою інтерв'ю, активної присутності в соціальних мережах, а також проведення масштабної інформаційної кампанії. Бундесвер націлений на те, щоб зробити військову службу більш привабливою як для молоді, так і для досвідчених фахівців, акцентуючи увагу на прозорих умовах служби, кар'єрних перспективах можливостей професійного зростання. Міністр оборони Борис Пісторіус підкреслив: «Мало хто знає, що Бундесвер пропонує понад 1000 вакансій, які охоплюють таку сферу, як ІТ, логістика, управління, медицина, спецпідрозділи тощо». Крім того, у військових структурах Бундесверу працюють не лише військові, а й цивільні фахівці – механіки, садівники, кухарі, фармацевти, пожежники тощо. На додачу, армія створює сучасні інформаційні ресурси, які містять детальну інформацію про можливості для кар'єрного зростання, різні напрямки служби та умови праці в Бундесвері, що робить професію військовослужбовця більш прозорою і привабливою для молоді. Сучасна система Бундесверу передбачає гнучкі умови роботи, включно з 41-річним робочим тижнем для військовослужбовців, а також 39 годин для цивільних, які працюють за контрактом. Деякі з них мають можливість працювати з дому, на умовах неповного робочого дня, або за гнучким графіком. Крім цього, в казармах відкриваються дитячі центри та забезпечуються догляд за дітьми. Бундесвер також пропонує проходження етапів професійного стажування, яке є важливою складовою для успішної кар'єри в Німеччині.

Важливим чинником залучення до служби є конкурентоспроможні заробітні плати, які є вищими за середні, наприклад у поліції. Так, солдати отримують у середньому від 2328,82 євро (для новачків) до 7312,27 євро брутто (для морських капітанів з досвідом понад 15 років). Залежно від посади та кваліфікації цивільні працівники можуть розраховувати на заробітну плату від 1284 євро до 4511 євро. З 2024 році планується подальше підвищення заробітних плат та пенсій для працівників Бундесверу [5].

Попри ці заходи, на заваді розвитку кадрового потенціалу стоять виклики бюрократичного характеру – відома «німецька бюрократія» та довгі роки недофінансування. Російське вторгнення в Україну стало «сигналом» свого роду для Німеччини щодо необхідності зміцнення Бундесверу, відбулося в загальному підвищення поваги та підтримки з боку суспільства до збройних сил.

Висновки та перспективи. Досвід Бундесверу свідчить про те, що залучення громадян до військової служби вимагає гнучких і сучасних підходів, які відповідають потребам та очікуванням молоді. Попри значні зусилля, результати залишаються помірними, що вказує на необхідність подальшого вдосконалення стратегії. Одним із важливих аспектів є забезпечення доступу до інформації про переваги служби, розширення можливостей кар'єрного розвитку та підвищення соціального престижу військової професії. Водночас залучення різноманітних суспільних груп до обговорення питань безпеки і оборони може сприяти створенню збалансованої системи, де військова служба стає престижною і перспективною професією.

Актуальність досліджуваної тематики окреслює перспективи для подальших наукових розробок, які можуть охоплювати такі напрямки, як: аналіз впливу історичного контексту на формування сучасних поглядів на службу в армії; дослідження соціально-економічних аспектів конкурентної привабливості армії як роботодавця; оцінка ефективності інформаційних кампаній та рекрутингових стратегій; порівняння сучасних оборонних підходів у НАТО і перспективи зобов'язань Бундесверу, що може охоплювати дослідження оптимальних чисельних і кадрових стандартів для забезпечення стабільності на східному фланзі НАТО. Потрібно дослідити інноваційні підходи до модернізації військової інфраструктури щоб підвищити привабливість служби в армії, а саме покращення умов у казармах, та загальне покращення умов служби.

Список використаних джерел:

1. Бундесвер дедалі більше присутній у школах – GEW критикує «ексклюзивний доступ». https://www-mdr-de.cdn.ampproject.org/c/s/www.mdr.de/nachrichten/deutschland/gesellschaft/bundeswehr-vortraege-schulen-gew-kritik-exklusivzugang-100~amp.html?fbclid=IwY2xjawGWI2xleHRuA2FlbQIxMQABHX2GyyI0ZHg34Riuzwut69iPM_9VBJP4QrKONKbSEiFhKQ1uGV8f_PO6Yg_aem_p71ce7d0-0HsNwsa7TNpdg
2. Бундесвер у школах: виняток чи обов'язок? <https://www1.wdr.de/nachrichten/landespolitik/bundeswehrschule-nrw-100.html>
3. Незважаючи на танки в торговому центрі: У Бундесвері не вистачає новобранців. <https://www1.wdr.de/nachrichten/bundeswehr-nachwuchs-rekruten-probleme-100.html>
4. Німеччина має стати готовою до війни. Це означає, що минули ті часи, коли країна виписувала чеки, а інші брали провину на себе. <https://www.nzz.ch/international/pistorius-und-die-kriegstuechtigkeit-deutschland-muss-kaempfen-lernen-ld.1763792>
5. Міністр оборони навіть заманює міністерством внутрішніх справ. Бундесвер – це робоча машина, але рекрутів не вистачає. <https://www.bild.de/politik/inland/politik-inland/bundeswehr-verteidigungsminister-pistorius-lockt-sogar-schon-mit-homeoffice-84980358.bild.html>
6. Чому оборонна доповідь є тривожним сигналом. <https://www.tagesschau.de/inland/innenpolitik/wehrbericht-107.html>

References:

1. Bundeswehr increasingly present at schools – GEW criticizes "exclusive access". https://www-mdr-de.cdn.ampproject.org/c/s/www.mdr.de/nachrichten/deutschland/gesellschaft/bundeswehr-vortraege-schulen-gew-kritik-exklusivzugang-100~amp.html?fbclid=IwY2xjawGWI2xleHRuA2FlbQIxMQABHX2GyyI0ZHg34Riuzwut69iPM_9VBJP4QrKONKbSEiFhKQ1uGV8f_PO6Yg_aem_p71ce7d0-0HsNwsa7TNpdg
2. Bundeswehr in schools: exception or obligation? <https://www1.wdr.de/nachrichten/landespolitik/bundeswehrschule-nrw-100.html>
3. Despite tanks in the shopping center: Bundeswehr is running out of recruits. <https://www1.wdr.de/nachrichten/bundeswehr-nachwuchs-rekruten-probleme-100.html>
4. Germany is to become war-ready. That means the days are over when the country wrote checks and others took the blame. <https://www.nzz.ch/international/pistorius-und-die-kriegstuechtigkeit-deutschland-muss-kaempfen-lernen-ld.1763792>
5. The Defense Minister even lures with the home office. The Bundeswehr is a job machine – but there is a shortage of recruits. <https://www.bild.de/politik/inland/politik-inland/bundeswehr-verteidigungsminister-pistorius-lockt-sogar-schon-mit-homeoffice-84980358.bild.html>
6. Why the Defense Report is a Warning Signal. <https://www.tagesschau.de/inland/innenpolitik/wehrbericht-107.html>